

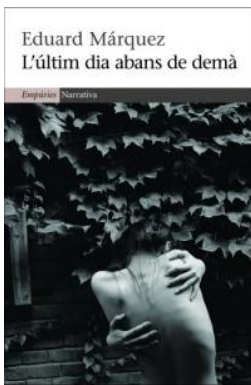
L'últim dia abans de demà, Eduard Márquez

Considerem que no és aquest el lloc més adient —ni tampoc som nosaltres les persones més preparades per a fer-ho...— per a tractar de determinar què s'entén per un gènere tan heteròclit i tan poc donat a restriccions i a cenyir-se a normatives o fronteres com és el de la novel·la. Potser n'hi haurà prou amb dir que és el gènere caracteritzat precisament per la seva manca de caracterització, per la seva constant i mutable ductilitat, per la seva inclassificable classificació.

La novel·la, més que definir-la per allò que és o per allò que *hauria d'ésser*, segurament caldria provar de definir-la per exclusió, per allò que no és: una novel·la *no és* una peça teatral, *no és* una narració, *no és* una poesia, *no és* un assaig, *no és* un article periodístic, *no és* un diari íntim, un dietari ni unes memòries... Res més cert: no ho és..., però alhora ho és, o ho pot ésser! Millor dit: paradoxalment, no ho és perquè ho és, o ho pot ésser, tot alhora!

Una realitat que suposa, ensems, la major grandesa i el major risc d'aquest gènere. Grandesa quan l'autor posa aquesta miscel·lània al servei de l'obra, al servei de l'argument, quan el fons condiciona o determina —en el millor dels casos, converteix en ineluctable— la forma. Risc, misèria o experiment fallit, quan l'autor pretén servir-se de la forma per a fer-se veure, per a lluir-se, per a *épater*, per a demostrar al món sencer la seva (teòrica i forçada) genialitat. En síntesi, quan la forma esdevé fórmula, quan l'artifici s'imposa a la naturalitat i, sobretot, a la creativitat; quan es confon personalitat amb impostura.

Per fortuna —si més no, segons el nostre parer— sembla que els inicis del XXI han comportat (de manera definitiva?) la superació dels innecessaris excessos formals dels anys 60, 70 i 80 del segle passat. Aquells tan hiperbòlics excessos que no tan sols no servien el fons sinó que, massa sovint, el destruïen o el negaven. Que convertiren la literatura en una peça d'aparador, en una joia d'orfebre, en un oripell sense ànima i amb el cor fràgil com el cristall. En un art circense on feia la impressió que l'únic que importava era el “més difícil encara”.

Amb *L'últim dia abans de demà*, Editorial Empúries, 2011, **Eduard Márquez** ens ofereix una mostra de les virtuts d'un encaix escaient entre el fons i la forma, entre allò que hom pretén narrar i la manera que s'ha escollit per narrar-la. O, més exactament, l'única manera en que el seu autor ha cregut que aquella història s'ha de narrar. Tot i amb algun detall discutible, sembla evident que en el cas present l'argument escollit no només requeria, sinó que gairebé *exigia* l'estil miniaturista i discontinu en el qual ens és presentada.

La força, l'impacte, l'atractiu i la tensió de l'obra no hauria reeixit a assolir els elevats nivells que abasta si s'hagués optat per una altre tipus de presentació. Segurament hauria estat suficient una concepció molt més lineal i convencional, menys estructurada, si l'argument fos també molt més bàsic o esquemàtic, fonamentat únicament i exclusiva en un sol punt, en aquest enigmàtic *demà* al qual es refereix el títol; si aquest *leif motive* inicial s'hagués convertit no pas en l'eix iniciàtic i nuclear que el centra i justifica, sinó tan sols en el *high-concept* —per a expressar-ho en termes cinematogràfics— que serveix de simple excusa de l'obra

Donat que, per sort, els objectius de la novel·la són més amplis i ambiciosos, que pretenen reflectir no tan sols un fet en concret, sinó la vida sencera del seu protagonista i, el que és més important, del seu temps. D'un temps, d'uns dies i unes hores, però també uns llocs i uns espais, que van deixar petja a tota una generació. A aquella generació que, amb anys d'endarreriment, tastà el sabor agre dolç de la cèlebre trilogia *sexe, drogues i Rock and Roll*. Una trilogia que sovint esdevingué una triada o, el que encara fou pitjor, una mena de santíssima (però devastadora) Trinitat.

L'autor d'*El silenci dels arbres* —partint d'una anècdota o incident inicial que, per més que ho pugui semblar d'entrada, no és tant la que ens fa explícita al paràgraf inicial del llibre («623 grams. Torno les cendres a la urna.») sinó el casual i sorprenent rencontre amb un antic company d'escola— ens presenta una precisa radiografia espiritual no tan sols d'un personatge i la seva família, ans el de tota una època. D'una època i d'un espai, en realitat: la Barcelona dels anys 70 i 80 del segle passat.

Una època, la de la infància i la joventut dels que ara ronden la cinquantena, que se'ns fa tan propera i tan llunyana alhora. Una època venturosament superada, de sofriment, impotència, frustració, d'inhibició, de prohibicions i restriccions, que va marcar amb foc i sang no tan sols el passat, sinó també el present —i potser el futur— dels que la visqueren. Una època i un espai que són, visiblement, les de l'autor —en aquest sentit, les referències de caire autobiogràfic ens semblen palpables (dolorosament palpables, gosariem dir)— mes també les de tota una generació que a hores d'ara està en la seva plenitud.

O que, per a ésser més exactes, que ho *hauria d'estar* però que, en alguns casos, ni ho ha estat ni ho estarà mai precisament perquè encara pateix els nefastos efectes d'una educació anihiladora i incoherent —agressivament incoherent, ens atreviríem a afirmar— que no tan sols tallava les ales de la iniciativa i esclafava la personalitat, sinó que, com un Faust falsament cristià, exigia el sacrifici de

l'ànima (i del cos) com a torna de la més humiliant i injusta submissió, del més demolidor i irreversible sacrifici. Aquella moral dels esclaus nietzschiana que tenia l'objectiu de convertir-te no tan sols en servidor de les tradicions, sinó també en serf del pitjor de tu mateix.

Márquez configura aquest retrat d'una època i un espai —o d'un temps i un país, per a expressar-ho en termes més nostrats (que en general acaben essent els més universals)— mitjançant una precisa tècnica calidoscòpica, conformada per tot un seguit de petites peces d'un trencaclosques. Unes peces, minúscules en unes ocasions, més extenses en d'altres, disperses i diverses que, de manera progressiva, van creant la imatge del fresc que vol dibuixar amb les seves paraules.

O, més aviat, que vol dibuixar, car la tècnica literària d'aquest llibre és molt més deutora de les minimalistes pinzellades dels impressionistes que no pas dels esbossos fets amb tinta o carbó. Més que no pas un contorn o un perfil, el que ens llega és un sentiment, una impressió, un esperit. Amb els seus retalls de mots, amb aquestes seves fotografies en paraules bastides amb parracs desats al calaix dels temps, ens ofereix uns vívids tasts de vida, de successives experiències que configuren, per al·luvió, per paulatina sedimentació, una existència.

En aquest sentit, entenem que no podrien ésser més explícites ni significatives algunes de les comparacions incloses a les pàgines 87 («*La claror de la lluna*», «*un rastre groc*») i 88 («*la llum dels fanals*», «*una cascada de miralls minúsculs, espurnejants*», «*la platja s'omple de forats*»), però sobretot aquella, de nou pàg. 87, a les «*llampades calidoscòpiques del far*»! Sens dubte, si combinem les «*llampades calidoscòpiques*» amb la «*cascada de miralls minúsculs, espurnejants*» obtindrem la més exacta metàfora del llibre que comentem.

Si no teméssim ésser agosarats, asseveraríem que malgrat la impressió general de tragèdia, de dolorosa, quasi incomportable experiència, que tenyeix la majoria de les pàgines de la novel·la, la sensació final no és tan dramàtica com esperançada. O, si més no, d'una certa esperança: si hi posem de la nostra part, encara hi pot haver llum a l'altre extrem del túnel. Márquez ens forneix flaixos de llum —almenys de claror— enmig de la tenebra.

Potser perquè, no són els records, en realitat, fugaços espais de claror al bell mig de la boira espessa i abissal de la desmemòria? Entre d'altres raons perquè, segurament, tampoc la vida no és menys —però tampoc menys, i això és el que li dona (o li pot dar) el seu sentit— que una successió ininterrompuda d'instantis calidoscòpics experimentats a l'atzar.

I el que fa amb encert l'autor de *L'últim dia abans de demà* és oferir-nos, amb un estil ràpid, fluït, dialogant (que ens impedeix deixar el llibre una volta iniciat), una selecció d'aquests instants, alguns de determinants, d'altres més circumstancials, que configuren el retrat, i també el relat, d'una vida. D'una vida i d'unes vides. I ho fa no pas amb una narració de tipus descriptiu, sinó més aviat auditiva o teatral, basada més en el so, en la paraula, que no pas en l'enumeració d'esdeveniments. Més que no pas a una acumulació d'escenes, assistim a tot un seguit de converses, de diàlegs, gairebé de caire radiofònic, caçats al vol, per atzar, que van teixint a pedaços la trama de la història.

Una història que configura una ben recomanable novel·la, a la qual, si haguéssim de remarcar-hi algun punt fluïx o discutible seria la innecessària i inexplicable —almenys segons i segons el nostre parer— reiteració de l'escena (pàg. 32, 52, 76, 108 i 136) de l'*hermano* Estruch oferint uns hòstia als alumnes de l'escola religiosa. Potser brinda alguna clau oculta, algun giny literari essencial i secret que se'ns escapa? Potser el d'un xic d'afecte i de dolçor enmig del patiment?

Acabarem amb una mostra que considerem ben escaient del *savoir faire* literari de l'autor, una esplèndida, sintètica i suggeridora *miniatura en prosa*:

«Sento que la Nora plora al bany.
Pico a la porta.
Nora? Que et passa res?
La veu de la Nora m'arriba feble.
No. Deixa'm en pau.
Obro la porta a poc a poc i entro.
No es plora per no res.
La Nora, dins la banyera, s'eixuga les llàgrimes amb la mà plena de sabó.
Vaja, ja ha parlat l'expert en plors.
No sé què dir-li.
Ho sento. Perdona'm.
Reculo. Tanco la porta.»

L'últim dia abans de demà, Eduard Márquez, pàg. 58

dimecres, 20 de juliol del mxxi

© Xavier Serrahima 2011
www.racodelaparaula.cat

Informació sobre els drets

© Xavier Serrahima 2011